

POGÁNY György: A magyar könyvgyűjtő kalauza / Pogány György. – Bp. : Kiss József Könyvkiadó, 2005. 137. p. ISBN 963 85500 31

Kötelező olvasmány könyvgyűjtők számára

Kezembe veszem Pogány György nemrég megjelent könyvét, *A magyar könyvgyűjtő kalauzát*. Máris elbűvöl a mű külleme és színvonalas belső kivitelezése, mely ifj. Sós Attila munkáját és a kiadót, Kiss Józsefet dicséri.

A kiadást a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatta. Köszönjük nekik is a támogatást a „könyvesek” nevében, akik a mindennapi munkájuk során gyakran fogják használni, forgatni ezt az igényes, szép könyvet.

Könyvgyűjtéssel, bibliofiliával foglalkozó magyar nyelvű könyv több is megjelent az elmúlt másfél évszázadban, de a szakkönyvek a könyvgyűjtés fogalmán belül a bibliofil könyvgyűjtés lényegét különböző módon értelmezték, vagy egyáltalán nem határolták körül. Az utóbbi évtizedekben megjelent tanulmányok többnyire a szerzők szakterülete szerint foglalták össze a könyvek leglényegesebb bibliofil jellemzőit: ha a szerző nyomdai szakember volt, akkor főleg a könyv tipográfiai értékeit tartotta a bibliofilia legfontosabb kritériumának; ha könyvtörténész, főként a könyv korát és ritkaságjellegét helyezte előtérbe; ha irodalmár, akkor az első kiadásokat és a dedikált műveket tartotta a legértékesebb bibliofil műveknek. Ha a bibliofiliát a gyűjtés szempontjából nézzük, ki kell terjeszteni fogalmát a könyv, illetve az íráshordozók minden területére, hiszen a bibliofil – amelynek fogalmát Pogány György pontosan meghatározza – mindent gyűjthet.

Ki is a bibliofil gyűjtő? Mindannyian tudjuk, akik könyvekkel foglalkozunk, hogy a bibliofil szó könyvszerető embert jelent, de hogy miként válhat egy könyvszerető ember igényes, bibliofil gyűjtővé, azt a *Kalauzból* pontosan megtudhatjuk. A szerző a saját meghatározása szerint, „arra tesz kísérletet, hogy a bibliofilia szerteágazó tudnivalóit összefoglalva bevezesse a kezdő, a gyűjtéssel most ismerkedő könyvbarátot a szükséges alapismeretekbe”. Természetesen nagyon régi és kiművelt gyűjtőnek kell lennie annak, akinek ez a könyv nem tud újat mondani.

A könyvgyűjtéssel kapcsolatos legfontosabb fogalmakat a szerző már az előszóban tisztázza. Pontosan megtudjuk, ki bibliofil gyűjtő, ki nem az. A könyvszerető és könyvet gyűjtő emberek közül „bibliofil az a könyvkedvelő személy, akinek nemcsak a tartalom fontos, hanem az azt hordozó, kézzel írt vagy valamilyen eljárással többszörözött könyvtest különlegessége, egyedisége, művészi megformálása, ritkasága is” – írja Pogány György. Különbséget tesz az ún. munkakönyvtárak, illetve tudományos gyűjtemények és a bibliofil jellegű könyvtárak között.

Már a történeti korok könyvkedvelői közül is megemlíti azokat, akik bibliofil szempontok szerint gyűjtötték a könyveket, természetesen nem lebecsülve a tudományos céllal könyvtárat alapító személyeket sem. A két fogalom ugyanis nem azonos. A bibliofil gyűjtő nem biztos, hogy olvasási célból vásárolja meg a műveket, nála elsőrendű szempont a könyv külleme, míg a tudós könyvtárak létrehozói számára a tartalom a fontos és a külső gyakran háttérbe szorul. Szent Jeromosról például kiderül, hogy lelkes könyvgyűjtő volt, de csak a tartalom érdekelte, a könyvek küllemére mit sem adott, sőt vallási okokból helytelenítette a túl díszes könyvek kedvelését, amely elvonja az ember figyelmét a mondanivalóról. Ha valaki minden felkészültség nélkül vásárol könyvet, az nem bibliofil, de még nem is igazán könyvgyűjtő. Ugyancsak nem tekinthető a szó szoros értelmében bibliofilnek az sem, aki teaurálási, vagyis pénzbefektetési szándékból hoz létre magántékát. Némi malíciával jegyzi meg azt is, hogy létezik a bibliománia, vagyis a könyvgyűjtésnek olyan kóros változata, amikor valaki tízezerszám vásárolja a könyveket, de még a csomagból sem veszi ki őket, vagy akinél az egyes könyvek megszerzése olyasféle mániává válik, hogy még bűn elkövetésre is hajlandó miatta. Az előszóból tudhatjuk meg azt is, hogy a *Kalauz* főleg a hazai kéziratok és nyomtatott könyvek gyűjtéséhez szükséges ismeretekkel foglalkozik, és csak érintőle-

gesen tárgyalja az újságok, kisnyomtatványok, térképek, metszetek beszerzéséhez fontos tudnivalókat.

A szerző a 317 oldalas művének közel a felét, 151 oldalt szánt arra, hogy bemutassa a könyvszerető, könyvgyűjtő embert az ókortól napjainkig. A mű második része az elmúlt százhuszonöt év modern magyar könyvművészetével és bibliofil intézményrendszerével foglalkozik, majd a harmadik részben az egyes gyűjtési területeket és azok specifikus jellemzőit tárgyalja, élvezetes stílusban és sok gyakorlati tanáccsal fűszerezve mondanivalóját.

A Könyvtári Figyelő 2005. 1. számában *Kenyéri Kornélia* tollából megjelent egy recenzió *Egy figyelemre méltó sorozat indulása – A könyves szakképzés füzetei* címmel. Ebben a recenzióban a cikk szerzője Pogány György e sorozatban megjelent *Bibliofilia és könyvművészet* című, 161 oldalas munkáját méltatja, amely szintén a bibliofiliával és a bibliofil gyűjtőkkel foglalkozik. A mostani mű annak jelentősen kibővített, átdolgozott változata. A 2004-es kötetből teljesen hiányzott a könyvgyűjtés története, ezért ezt a részét a *Kalauznak* egy kicsit részletesebben ismertetjük, mint a többi.

A történeti részt két nagy fejezetre bontja a szerző, amelyben rövidebben tárgyalja az egyetemes és hosszabban a magyar könyvgyűjtés történetét.

Tehát az első, történeti részben, melynek címe *A bibliofilia egyetemes fejlődéstörténetének vázlata* a szerző pontos forrásmegjelöléssel tárja eléünk a philoblon, bibliofil, bibliománia, amateur kifejezések eredetét és értelmezését a történelem különböző korszakaiban.

A könyvtörténettel, a könyvtártörténettel és a könyvkötéstörténettel foglalkozó munkákban gyakran találkozunk könyvgyűjtésre vonatkozó adatokkal, de ez a mű kifejezetten az egyes személyek, uralkodók és magánemberek gyűjtési szokásaival, könyvszeretetével ismerteti meg az olvasót. A kötet bőven hivatkozik eredeti forrásokból vett idézetekre, amelyek az egyes történeti korok gyűjtőinek vé-

leményét tükrözik a könyvről, az olvasásáról és a könyv kedveléséről.

A kötet sorra veszi Assur-Ban-Aplitól kezdve, az egyiptomi fáraókon át az ókori görög és római könyvgyűjtőket, idéz írásaikból, vagy más szakírók munkáival fűszerezi történetét.

A keresztény koraközépkorból élénk tárul a főpapok szakrális könyvszeretete, majd a 14. században megszületik az első szakkönyv, a Richard de Bury püspök által írt *Philobiblon* című mű, amelynek gondolatai már a mai értelemben vett könyvszeretetet fogalmazzák meg, pontosabban vetítik előre.

A humanisták gyűjtési szenvedélyéről és hatalmas gyűjteményeiről sokat olvashatunk a különböző szakkönyvekben, de Pogány György könyvében a nagy bibliotékák leírásán túl érdekes információkkal találkozhatunk a kor bibliofiliájával kapcsolatos filozófiai gondolkodásról, sőt arról is, hogy hogyan vélekedtek a híres gyűjtők és tudósok kortársaik – esetleg vetélytársaik – könyvtáiraikról.

A reneszánsz korban megjelent a könyvnyomtatás. Az ezzel kapcsolatos könyvgyűjtői véleményeket egy csokorba szedi a szerző, ugyanakkor végigkíséri azt az utat, amely végén a kódex helyett – vagy mellett – a nyomtatott könyv is elfoglalja helyét a bibliofil gyűjteményekben.

Könyvében felbukkan a mai gyűjtők egyik kedvelt témája, a fametszet, méghozzá Miksa császár könyvgyűjtési szenvedélye kapcsán, aki sokra értékelt a nyomtatott könyvet és sokat áldozott annak művészi megformálására. (A kötet borítóján Miksa császár híres imakönyvének Dürer által díszített egyik lapja látható.)

A bibliofil és tudóskönyvtárak szétválása bizonyos mértékig már az ókorban is tapasztalható, de az elkülönülés igazából a könyvnyomtatás feltalálásával kezdődött meg.

A könyvnyomtatás idejének korai bibliofil gyűjtői könyveiket saját maguk által tervezett kötésbe kötve, és tulajdonosi bélyegzőjükkel ellátva annyira egyedivé tették, hogy semmilyen más, ugyanabból

a kiadásból származó darabbal össze nem lehetett téveszteni. Más gyűjtők viszont ex libris beragasztásával, vagy possessor bejegyzésekkel jelezték hogy a könyv egyedi értéke pont az, hogy ők a tulajdonosok.

A könyvek gyűjtése a barokk korban vált egységes egészé azzal, hogy a könyvtár helyiségét a könyvgyűjtemény céljainak megfelelően alakították ki, és így a berendezés is szerves részét képezte a gyűjteménynek. Ebben a korban a bibliofil könyveket már az egyéb műtárgyakkal együtt (festmények, fegyverek stb.) tartották számon.

A bibliofil könyvgyűjtés egyetemes történetének tárgyalása során végigkíséri a szerző a gyűjtési területek kialakulását, azt, hogy hogyan válik külön gyűjtőterületté a régi könyvekkel kapcsolatos szenvedély és mit tekintettek régi könyvnek a különböző korokban, aztán a 18. század végén a gyűjtés különböző ágainak elválását, mint pl. kéziratok, metszetek, térképek, zeneművek.

Külön figyelmet szentel a könyvgyűjtést kiszolgáló intézményrendszer kialakulásának, azaz a könyvkereskedelem, az aukciók, a nyomtatott katalógusok megjelenésének. Érdekes esetként említi, hogy a Mária Terézia által alapított Theresianum oktatási anyagában már szerepelt egy „Könyvismeret” című tantárgy, amely a főrangú fiatalok könyvtár-alapításához nyújtott segítséget. Ugyanakkor a 18. század a nagy közkönyvtárak megalakulásának ideje is.

A 19. században a bibliofiliát az intézményesülés jellemezte. Különböző egyesületek, klubok, társaságok alakultak, sőt a gyűjtés támogatására elméleti és gyakorlati szakkönyvek, segédletek, bibliográfiák készültek és megindult a könyvekkel foglalkozó folyóiratok kiadása is. A legfontosabb szakkönyvekről és bibliográfiákról, azoknak használatáról fontos információkat szerezhetnek a kezdő gyűjtők a *Kalauz*ból. Ez az évszázad volt a könyvnyomtatás nagyiparivá válásának időszaka is, ennek kapcsán említi meg a szerző az angliai preraffaeliták mozgal-

mát, majd annak hatását a kontinens különböző országaiban.

A századvég és a 20. század már a modern bibliofília kialakulásának korszaka. A korábbi kedvelt könyvgyűjtési területek mellé felsorakoznak a modern, exkluzív könyvművészeti alkotások is.

A magyarországi bibliofília rövid története című rész első fejezetében Pogány György a középkori, pontosabban az 1526-ig terjedő időszak könyvgyűjteményeivel ismerteti meg olvasóit. Ebben az időben a magyarországi könyvtulajdonosok létszámát – a legutóbbi kutatások alapján – 400 főre teszi, amelyben benne vannak a reneszánsz kor híres kódexgyűjteményeinek birtokosai és a nyomtatott könyveket gyűjtők nevei is. E korban a legtöbb gyűjtő egyházi személy volt és a könyvek is nagyrészt egyházi jellegűek voltak. Nem akarja Pogány György mind a 400 könyvgyűjtővel kapcsolatos adatokat, kutatásokat e könyvnek a keretén belül közölni, de a legjelentősebbekről – érdekes történetekkel fűszerezve mondanivalóját – mégis megemlékezik.

Az Árpád-kor könyvtulajdonosai között szó esik Szent Gellértről, Anonymusról, Könyves Kálmánról, László esztergomi prépostról, Muthmer szepeesi prépostról és még számos, történetileg ismert vagy kevésbé ismert gyűjtőről. A női possessorokról sem feledkeznek meg, pl. Salome lengyel származású Árpád-házi hercegnő, Árpád-házi Mária nápolyi királyné, Árpád-házi Szent Erzsébet, vagy Szent Margit könyveinek sorsát ismerhetjük meg röviden.

Külön fejlődési szakaszként foglalkozik a szerző az 1301 és 1450 közötti korszak magyarországi gyűjtőinek sorával, miután az európai egyetemek fejlődésével és a királyi könyvtárak szaporodásával a könyvgyűjtés külföldön és nálunk is nagyobb szerephez jutott. Ennek példaként említi meg a szerző – az ismert Anjou királyi gyűjteményen kívül – egy-két híres kódextulajdonost és kódexeiket, mint pl. Nagy Lajos öccsének, Endrének Bibliáját, Nek-

cei Demeter tárnokmester díszes Szentírását, vagy a királyi család nőtagjainak könyveiről fennmaradt tudósításokat. A királyi és főpapi tulajdonú kódexeken kívül ebben az időben jelennek meg az oktatáshoz kapcsolódó írásos emlékek is, amelyeknek egy része fizikai formájában is ránk maradt, másik részének létezéséről viszont csak levéltári adatok adnak hírt. Ezen adatok alapján kiderül, hogy a possessorok között immár világi személyek is előfordulnak, mint pl. iskolamesterek, azaz tanárok, városi jegyzők stb. A 13–14. században az európai gyűjteményekben már bőségesen találkozunk nemzeti nyelvű és világi tárgyú irodalommal, ami nálunk teljesen hiányzik.

A magyarországi könyvtulajdonosokról szóló történeti rész következő fejezetében már igazi humanista bibliofil gyűjtőket sorol fel. Elsők között említi meg Vitéz Jánost és híres könyvtárát, majd Janus Pannonius gyűjteményét. A híres humanista költőről megtudjuk, hogy inkább tudományos gyűjtő volt, mint bibliofil, és könyvtárának nagy része a Bibliotheca Corvinianába került. Legnagyobb terjedelemben természetesen Mátyást, mint királyi bibliofil gyűjtőt tárgyalja, akinek könyvtáráról és kódexekének sorsáról a legfontosabb ismereteken kívül számos érdekes, apró információra bukkanhatunk.

Ugyanezen korból több humanista műveltségű bibliofil főpap is szóba kerül, mint pl. Handó György pécsi prépost, Báthory Miklós váci püspök, Garáda Péter esztergomi kanonok, Filipec János váradi püspök, Nagylucsei Orbán győri püspök és sokan mások, akiknek gyűjteményéről és a könyveik későbbi sorsáról sok különleges adattal szolgál a könyv. Érdekesen mutatja be a gyűjtők érdeklődésének változását ebben a korban: a hazai bibliofilek is felfedezték a nyomtatott könyvet. Thurzó Zsigmond Aldus Manutiushoz írt leveléből idéz egy részletet, amelyből megtudhatjuk, hogy a levélíró szerint mennyivel kényelmesebb olvasni a kisalakú, nyomtatott könyveket, mint a kódexeket. Érdekes esetként említi meg egy szerény jövedelmű bibliofil

gyűjtőt is, Blutfogel Boldizsár bártfai prédikátort, akinek ma 21 olyan ősymotatványát ismerjük, amelyeket a prédikátor saját kezével díszített, ezzel téve egyedivé könyveit. Végül rátér a szerző a humanista korból származó csekélyszámú magyar nyelvű könyvre is, kiemelve azok közül Kinizsi Pálné Magyar Benigna óráskönyvét, a ma Festetics-kódexként emlegetett kéziratos imakönyvet.

A történeti rész egyik legizgalmasabb fejezete az 1526 és 1750 közötti korszak könyvgyűjtési szokásait tartalmazó összefoglaló. A magyar történelemnek talán ez a legrámaibb és mégis a legdicsőségebb korszaka, művelődésünk, nyelvünk, kultúránk megmaradásának nagy erőpróbája. Ebben az erőpróbában igen nagy szerepe volt az írásbeliségnek, a magyar nyelvű könyveknek, a nyomdászat elterjedésének.

Nagyon érzékletesen mutatja be a szerző a nyomtatott könyvek terjedésének, és a kódexek pusztulásának időszakát. Míg Európában a reformáció kapcsán mentek veszendőbe értékes, egyházi tartalmú kódexek, nálunk – a reformáció mellett – a török támadások miatt is sok írásos anyag semmisült meg. Az új vallásban feleslegessé vált kódexek pergamen lapjait – szerencsés esetben – könyvkötők használták fel.

Hazánkban, az ország három részre szakadása miatt a kultúraszervezői szerepet nem tudta a királyi udvar betölteni, ezért több kisebb művelődési központ alakult, ahol ugyan jelentős könyvgyűjteményekkel találkozunk, de ezek egyike sem volt országos kisugárzású. Olyan mintaértékű, nagy, barokk gyűjtemények nem tudtak létrejönni, mint Európában, de a Nádasdyak, Batthyányak, Rákócziak, Esterházyak tékája, vagy Bethlen gyulafehérvári könyvtára mégis jelzik az igény jelenlétét.

A Mohácsot követő két évszázadban a könyv rendszeres használata és gyűjtése már eljutott a városi polgárságig. Az utóbbi évtizedekben a *Monok István* vezetésével folyó kutatások kapcsán több száz kisebb-nagyobb magánkönyvtár adatai láttak nap-

világot. Ezeket felhasználva tárja elénk a szerző, társadalmi csoportokra bontva a jelentősebb bibliotékák jellegét, tulajdonosaik könyvgyűjtési módszereit és a gyűjtemények sorsát. Ismertetését a polgári és értelmiségi könyvtárakkal kezdi, majd a papok és lelkészek gyűjteményeivel folytatja, ezután tér rá a főnemesi és nemesi könyvtárak taglalására, míg végül a magyarországi tudós könyvtárak bemutatásával zárja a gyűjtemények sorát.

A 18. század első felére, a törökök kiűzését követően a korábbinál kedvezőbb körülmények között fejlődhetek a magánkönyvtárak is. Számos ma is tiszteletet kiváltó téka keletkezett ekkor, ezeket mutatja be egy alfejezetben a szerző. Megtudhatjuk milyen gyűjtő volt Bél Mátyás és mi történt könyvtárával, majd a híres Ráday gyűjteményről olvashatunk érdekes részleteket. A korszak jeles tékájáról, Árva Bethlen Kata gyűjteményéről tágabb összefüggésben beszél, feltárva, hogy miként állt Bethlen Kata rokonságban másik két híres bibliofil családdal, a Telekiekkel és a Rádayakkal.

A magyar felvilágosodás-kori bibliofília bemutatásánál tisztázza a szerző az előző korszak, a barokk idők könyvgyűjtési szokásai és az új bibliofília filozófiája közötti különbségeket. A 18. századi kastélykönyvtárak tulajdonosai már nem a raritások, azaz régi, ritka, értékes könyvek gyűjtésére törekedtek, hanem enciklopédikus jelleggel, a korabeli tudományosság teljes ismeretanyagát akarták integrálni gyűjteményükbe, ezért minden alapművet igyekeztek beszerezni. Ugyanez a cél vezérelte az egyházi bibliotékák tulajdonosait is.

A szerző több híres egyházi, főúri és polgári könyvtárat mutat be, alapítóinak életét és gyűjtési szokásait részletezve, amelynek révén érdekes dolgokat tudhatunk meg a bécsi könyvárverésekről, hazai és külföldi könyvkereskedőkről, közvetítőkről, ágensokról.

Az egyes könyvgyűjtemények részletes ismertetését három csoportba osztva tárgyalja a *Kalauz*: a főpapi könyvtárak, főnemesi és nemesi gyűjtemények

és végül polgári és értelmiségi könyvtárak. Az egyes gyűjtemények megalapítóinak életéből olvasmányos, apró részletekkel tarkított eseményeket idéz fel, amelyek érzékletesen tárják eléink az adott bibliofil személyiségét, könyvszeretetét, a könyvgyűjtés során adódott problémáit és tékájának sorsát. A tárgyalt tékákkal és tulajdonosaikkal kapcsolatos leírásokból csak párat emelünk ki: a pécsi Klimó, az egri Eszterházy, a kalocsai Patachich vagy a gyulafehérvári Batthyány könyvgyűjteményeket, a világiak közül a keszthelyi Festetics könyvtárat, az erdélyi szász Brukenthal gyűjteményt, Ráday Gedeon, Teleki Sámuel és Széchényi Ferenc híres bibliotékáját. A szerző érzékletesen mutatja be, hogy a kor legjelentősebb bibliofiljei számára a könyvgyűjtés nem öncélú passzió volt, hanem a nemzeti kultúra támogatásának egyik, a kor felfogásából is következő formája.

A szakkönyvekben kevesebb szó esik egy érdekes bibliofil házaspárról, Csáky Istvánról és feleségéről, Erdődy Juliannáról, akik csak francia nyelvű könyvekből állították össze gyűjteményüket, amelyet homonnai kastélyukban helyeztek el. A híres gróf Apponyi család korai könyvgyűjtő tagjairól is ejt szót a szerző, nevezetesen gróf Apponyi Antal Györgyről, majd enciklopédikus bibliotékájának továbbfejlesztőjéről Apponyi Antalról. A tudós bibliofil Reviczky gróf tékájáról már jegyzék is készült. Az ismert, nagynevű gyűjtemények mellett felsorolja egy adott főúri család más bibliofiljeit is, mint pl. Teleki Sámuel kapcsán a família más híres könyvgyűjteményeit is bemutatja, többek között az MTA könyvtárának alapját képező Teleki József-féle kollektívát. Érdekes részleteket tudunk meg Jankovich Miklós tékájáról is, amelynek nagyobbik része a Nemzeti Könyvtárba került.

A 18. század polgári bibliotékáiról kevesebbet olvashatunk a szakkönyvekben. Kazzay Sámuel debreceni patikus a könyvek mellett egyéb régiségeket is gyűjtött, de 2500 kötetes tékájában 36 kódex és 159 ősnymotatvány is volt. Gyűjteménye a debrece-

ni kollégiumba került. Más polgári bibliofilek könyvtárainak sorsáról is érdekes történeteket tudhatunk meg, mint pl. Sinai Miklós református egyháztörténész professzor, Cornides Dániel történész, Sándor István író és bibliográfus, Kresznerics Ferenc paptanár, nyelvész és még mások gyűjteményeiről. Külön érdekességként említjük meg a szerzőnek Kazinczy Ferencről írt sorait, amiből kiderül, hogy a sokoldalú tudós, író milyen igényes bibliofil volt.

Az 1825 és 1867 közötti időszak hazánkban az országos jelentőségű gyűjtemények létrejöttének korszaka. A könyvgyűjtők között egyre több polgári származású bibliofil is található, akik helyi intézményeknek vagy országos közgyűjteményeknek adományozták könyvtárukat. Érdekesen meséli el a szerző Frank Ignác jogászprofesszor gyűjteményének kalandos útját az Egyetemi Könyvtárig, de megemlíti olyan eseteket is, ahol az önzetlenül felajánlott magángyűjteményekkel nem a tulajdonosok végakarata szerint bántak az intézmények, sőt meg sem őrizték, hanem elárverezték azokat, mint pl. a Kultsár István-féle gyűjteményt. Részletesen foglalkozik egy különleges könyvgyűjtő és történet-tudós alakjával, gróf Kemény Józseffel, aki az Erdélyre vonatkozó kéziratok és nyomtatott anyagot gyűjtötte.

Ebben az időszakban már olyan gyűjtőkkel is találkozunk, akik anyagi haszonszerzés céljából, de nagy szaktudással gyűjtik a könyveket. Ezek közé tartozik Farkas Lajos, akiről azt írja Pogány György, hogy átmenetet képez a „bibliofil és a könyvkereskedő között”. Az ő hagyatékát is a Széchényi Könyvtár vette meg, nem úgy, mint a hungaricumok gyűjtőjének, Nagy Istvánnak tékáját, amely az Akadémiai Könyvtár érdektelensége miatt külföldön került eladásra. Az említett érdekes esetek mellett több, valamilyen szempontból érdekes korabeli gyűjtemény sorsát is felvázolja a szerző. Fáy András író, Horvát István történetíró, Almási Balogh Pál orvos, Lugossy József debreceni

professzor, Ghyczy Ignác jogász és mezőgazda, Gyurikovits György pozsonyi táblabíró bibliotékáinak sorsáról kapunk érdekes információkat.

A nagyipari könyvtermeléssel a bibliofil gyűjtés arculata is megváltozott. Az 1867 és 1945 közti időszakot két részre bontja a szerző. Az első világháború végéig terjedő korszak magánkönyvtárainak történetére (1920-ig), majd a két világháború közötti korszak gyűjtőire (1945-ig). A modern hazai bibliofilia kibontakozását egy konkrét eseményhez köti, az 1882-ben, Ráth György által szervezett könyvkiállításhoz, amelynek az Iparművészeti Múzeum adott otthont. Ezen a kiállításon első alkalommal kerültek a közönség elé magángyűjtők tékáiból származó gyönyörű kötetek. Ugyanakkor György Aladár könyvstatistikus 1885-ben 964 magánkönyvtár adatait gyűjtötte össze, amely jól jelzi a hazai bibliofil törekvések fellendülését. A szerző részletesen felsorolja az 1920-ig működő tudományos és bibliofil szempontból jelentősebb magánkönyvtárakat, megemlíti történetük fontosabb eseményeit, gyűjteményük jellegét és legértékesebb példányaikat. Az értékes magánkönyvtárak nagy része közgyűjteményekbe került, pl. Ballagi Aladárnak és testvérének Ballagi Gézának, valamint Zichy Jenőnek és Vámbéry Árminnak tudományos tékája a Fővárosi Könyvtár állományát gazdagította, a budapesti Egyetemi Könyvtárba került Bászeli Aurél klasszika filológiai gyűjteménye. Az Országos Széchényi Könyvtár őrzi Bayer József színház- és Hajnik Imre jogtörténeti anyagát. Ezen kívül a kevésbé ismert, értékes és speciális gyűjteményekről is szó esik, mint pl. Kálmán Farkas irodalomtörténeti, Kiss Áron neveléstörténeti és a magyar irodalom első kiadásainak példányaiban gazdagon bővelkedő gyűjteményéről.

A 19. századi, modern értelemben vett bibliofil gyűjtés kezdete a századvég egyik jelentős művelődésszervezőjének, Szana Tamásnak a nevéhez fűződik. A bibliofil gyűjtőknek hosszú sorát lehetne felsorolni ezekből az évekből, köztük olyan közismert

személyekét, mint Szűry Dénes, Keglevich István gróf, Lanfranconi vagy Némethy Lajos. A világiak mellett számtalan egyházi bibliofilról is szó esik, köztük a történetkutató Ipolyi Arnold nagyváradi és Pauer János székesfehérvári püspökről, Haynald Lajos tudós botanikus bíborosról, röplapokat és aprónyomtatványokat gyűjtő Majer István címzetes püspökről vagy Kauffmann Dávid, a budapesti országos rabbiképző intézet tanárának híres judaika gyűjteményéről. Megemlíti ifj. Emich Gusztávot, a könyvkiadó fiát, a 20. század elejének híres műgyűjtőjét, Ernst Lajost, aki a Nagymező utcai palotájában múzeumot nyitott, ott mutatva be gyűjteményét. Az Iparművészeti Múzeum igazgatója Ráth György ugyancsak a neves bibliofilek közé tartozott. Jeles könyvgyűjtő volt gróf Vigyázó Ferenc, aki tékáját az Akadémiai Könyvtárnak adományozta. Az utókor sokat emlegeti a Todoroszku-gyűjteményt, amely ma a Széchényi Könyvtárban található. Todoroszku Gyuláról és könyvszerető feleségéről, Horváth Arankáról sok érdekes részlettel szolgál a *Kalauz*. Végül nagy tisztelettel emlékezik meg a szerző hazánk legnagyobb bibliofiljéről, Apponyi Sándorról, akinek híres hungarika-gyűjteményét és könyvtárának berendezését a Széchényi Könyvtár egyik reprezentatív terme foglalja magába.

A régi nyomtatványok és kéziratok gyűjtői az első világháború után megfogyatkoztak. A gyűjtők figyelme a modern bibliofilia felé fordult, majd az 1920-ban megalakult a Magyar Bibliophil Társaság köré csoportosultak. Több olyan gyűjtőt említ meg, akik valamilyen részterületre szakosodva abban szinte a teljességre törekedtek. Horánszky Lajos a magyar szépirodalom első kiadásait, valamint a Budára és Pestre vonatkozó metszeteket gyűjtötte. Ugyancsak az editio princepsokból állított össze kollektív Alszeghy Zsolt, Bogner Mihály, báró Hatvany Lajos és még sokan mások. Elek Artúr kritikus érdeklődése több témára kiterjedt, de egyedülállónak számít hazánkban Stendhal-gyűjteménye,

amelyben az íróra vonatkozó dokumentumokat is felkutatta. Ugyancsak különlegesség Szentkúty (Drescher) Pál régi magyar gyermekkönyveket tartalmazó tékája. 1945 után a klasszikus értelemben vett magyarországi magángyűjtemények gyakorlatilag megsemmisültek, ezért ennél a dátumnál a szerző be is fejezi a hazai bibliofília történetét.

A modern magyar könyvművészet és bibliofília intézményrendszere 1880-tól napjainkig című fejezet során a kezdő könyvgyűjtő fogalmat alkothat arról, hogy a kiegyezés utáni polgárosodó, magyar könyvvásárló közönség milyen típusú kiadványokat vásárolt szívesen és ez hogyan alakította a nagy vállalatok kiadáspolitikáját. Megtudjuk, hogy kik voltak a kor híres grafikusai, mely műveket díszítettek neves művészek, hogyan jelentkeztek a korszak stílusirányzatai a könyv tipográfiájában és küllemében. Ez a korszak a magyar könyvillusztráció kiemelkedő időszaka volt, de a szerző figyelmeztet arra is, hogy a szépen illusztrált könyv még nem biztos, hogy bibliofil értékű kiadvány.

A következő, a magyarországi könyvművészeti mozgalmakat felvázoló részből megtudhatjuk, hogy mely kiadók nevezhetők ebben az időszakban valóban bibliofil igénnyel működő műhelyeknek. Az elsők között említi a könyvszakmai körökben jól ismert Kner és Tevan kiadókat, bemutatva legközelebbi munkatársaikat és méltatva legszebb kiadványaikat. A ő kísérletező kedvük, sikereik és kudarcaik kapcsán megérthetik a könyvkedvelők, hogy miért fordulnak a gyűjtők olyan nagy érdeklődéssel a Kner és Tevan kiadványok felé, és miért hajlandók néha hatalmas összegekért megvásárolni még a ritka, de bibliofil szempontból nem túl jelentős műveiket is. Az ismert két vidéki könyvművészeti műhely mellett vázolja a két világháború között működő egyéb, bibliofil jellegű kiadók tevékenységét is, mint pl. az Amicus kiadó, a Hungária Nyomda, Egyetemi Nyomda, Erdélyi Szépművészeti Céh. Az említett kiadók munkáit is a bibliofil szempontok szerint értékeli.

A *Kalauz* végigkíséri a magyar műpártolás folytán kialakult szervezetek megalapítását, és az ezek keretében megszülető könyvművészeti lapok létrejöttét. A legtöbb figyelmet az 1920-ban megalapított Magyar Bibliophil Társaság történetének, kiadói működésének, kiállításainak és az általa rendezett könyvművészeti versenyek ismertetésének szenteli. Végül röviden beszél egy másik könyvművészeti szerveződéstről, amely a Társaság mellett jött létre 1937-ben Magyar Bibliofilek Szövetsége néven.

Az 1945 utáni válságos évekről, a könyvszakmai szervezetek széteséséről, majd a lassan kibontakozó új mozgalmakról is átfogó képet kaphatunk. Érdekes és tanulságos a fiatal könyvkedvelők számára az a gondolatmenet, ahogy a szerző tárgyalja a könyvgyűjtés, vagy bármilyen műgyűjtés egyéni motiváltságát, a ritka, értékes tárgyak birtoklási vágyát, individualizmusát a kor szocialistának mondott filozófiájával ellentétben. Ennek kapcsán rögtön érthetővé válik, hogy az igazi bibliofil gyűjtőnek miért nem volt helye a kor művelődéspolitikájában.

A könyvművészeti és bibliofil szemlélet lassan kialakuló változásainak sorában nagy jelentőséget tulajdonít a szerző a Magyar Helikon Kiadó megalakulásának, Haiman György, Szántó Tibor, Lengyel Lajos működésének. Az 1960-ban újra megalakult, de politikai okokból csak néhány évig működő Magyar Bibliofil Társaság létezése is már a változást jelezte.

Számtalan igényes, szép könyvet és faksimile sorozatot indítottak a kiadók az 1960-as években. A régi, ritka könyvek gyűjtőinek számára az 1969-ben meginduló könyvaukciók jelentettek örömteli változást. Az elmúlt három évtized bibliofil törekvéséről már a szemtanú elevenségével ad hírt a szerző. Az események részesei még többnyire köztünk vannak, a szerző számtalan megesett történetet saját élményeként, vagy a résztvevők elbeszéléseivel pontosítva tár elénk. Érdekes, és a korra jellemző eseteket ír le aukciókról, a Borda Antikvárium meg-

alapításáról, a Magyar Bibliofil Társaság újraelakításának első üléséről, majd a Társaság működéséről. A hazai bibliofília történetét egészen napjainkig nyomon kísérhetjük művében.

A kezdő könyvgyűjtők számára talán a mű harmadik része a legizgalmasabb. A fejezet címe – *A gyakorlat* – is jelzi, hogy itt azokról a mindennapi tudnivalókról lesz szó, amelyeket lexikonokban, enciklopédiákban, könyvtörténeti összefoglaló munkákból csak nagy nehézségek árán gyűjthetnénk össze.

Ebben a részben a szerző sorra veszi, hogy mit, milyen célból és hogyan érdemes gyűjteni. Ad egy általános érvényű meghatározást is a gyűjtés tárgyát illetően. Ezt írja: „*Felfogásunk szerint a bibliofil a kultúra és a tudomány szabad szemmel olvasható vagy értelmezhető, elsősorban a gyűjtő számára ön-maga értékén túlmutató, de valamilyen szempontból jelentősnek tekinthető kéziratok vagy sokszorosított írásos illetve írásos és képi emlékeit gyűjti.*” A definíció a lehetőségekhez mérten korrekt, ugyanakkor azonban azonnal kiegészítésre szorul, mivel ki kell zárni a bibliofília gyűjtési területei közül az epigráfiai és numizmatikai emlékeket valamint a papírpénzeket, bélyegeket, értékpapírokat, részvényeket stb. A képi anyag köréből a festmények, fényképek és a nem nyomtatott termékhez kapcsolódó metszetek szintén nem tartoznak a bibliofil gyűjtési területéhez. Elfogadhatjuk a szerző megállapítását, miszerint a bibliofília fogalmát és gyűjtési területeit nem lehet, és nem is szabad mereven meghatározni, mivel a gyűjtés érzelmi motiváltságot is feltételez, amelynek alapján a gyűjtő olyan emlékeket szintén elhelyezhet kollekciójában, amelyek nem kifejezetten a bibliofil gyűjtés tárgyai, de kapcsolatba hozhatók a könyvekkel, vagy más írásos dokumentumokkal. A szerző meglátása nagyon is gyakorlati, hiszen magam is ismerek olyan gyűjtőt, aki a Kner-kiadványok mellett a kiadóhoz kapcsolódó mindenfajta fotós is felkutat, legyen az személyekről vagy épületekről készített kép. Az illető egyébként egyáltalán nem foglalkozik fényképek-

kel, de ezekkel a fotókkal a Kner-kollekciója még teljesebb és értékesebb lett.

A gyűjtési területek felosztását Pogány György négy szempont szerint tartja lehetségesnek, vagyis a dokumentumok előállítási módja szerint (ide tartoznak a kéziratok vagy nyomtatott könyvek); a szellemi alkotások egyes darabjainak formai jegyei szerint (a könyvek típusa, műfaja, nyelve, keletkezési ideje alapján); úgy is dönthet a gyűjtő, hogy nem a formai jegyek figyelembevételével állítja össze kollekcióját, hanem a tartami összetartozás jellemzi majd gyűjteményét; végül a bibliofil létrehozhat olyan gyűjteményt, ahol az egyes művek egyedi, csak arra a példányra jellemző tulajdonságokkal bírnak.

Ezután a szerző a két legfontosabb érdeklődési területet taglalja tovább: a kéziratok és a nyomtatott könyvek gyűjtését, amelyek kapcsán a kezdő bibliofil gyűjtő a *Kalauz*ból fontos információkhoz juthat.

A kéziratok, azaz manuscriptumok egyedi példányok, a szerző nagyon találóan ereklye illetve relikvia jellegűeknek nevezi őket. A manuscriptumok azonban tudományosan is jelentős dokumentumok, a kutatók számára fontos forrásanyagok lehetnek. A kéziratok körébe tartoznak az oklevelek és a kódexek, az egyes nyomtatásban megjelent művek eredeti, kézzel vagy géppel írt kéziratok, az egyes irodalmi vagy tudományos jellegű magánfeljegyzések, töredékek (analecta), a nyomtatás korában készült, de nyilvános olvasásra nem szánt feljegyzések, azaz naplók, emlékkönyvek, receptkönyvek, könyvjegyzékek, egyetemi jegyzetek, beszédgyűjtemények, ismert emberek magánlevelezése, és ugyancsak ismert emberek személyi iratai, okmányai.

A kéziratok anyagoknál állandóan felmerülő probléma a hitelesség megállapítása. A szerző figyelmeztet arra a tényre, hogy az egyes kéziratokról, oklevelekről akár pár évtized múlva már keletkezhetnek másolatok, amelyek összetéveszthetők az eredeti

példányokkal, miután a szövegük pontosan megegyezik az eredetivel és küllemük is korabelinek tűnhet. Természetesen ezek nem a csalás szándékával jöttek létre, hanem a kor szokása szerint hivatalosan készült másolatok, vagy esetleg magánmásolatok egy olyan iratról vagy műről, amely másként nem kerülhetett egy korabeli gyűjtő birtokába. Ugyanakkor hamisítványok is készültek, amelyekkel kapcsolatban érdekes és figyelmeztető eseteket tár elénk a szerző.

Az utóbbi időben divatossá vált a levéltári anyagok közül az oklevelek, nemesi címerek stb. gyűjtése, ezért szán egy rövid fejezetet Pogány György az oklevélgyűjtésnek. Meghatározza a diploma fogalmát, de csak a középkoriakkal foglalkozik, mivel az újkori akták általában nem képezik a gyűjtés tárgyát.

Röviden foglalkozik a bibliofiliának egy sajátos területével, a kódexekkel is. Ma már elképzelhetetlen akár a hazai, akár a külföldi gyakorlatban, hogy valaki komoly kódexgyűjtemény megalapítására adja a fejét, de egy-egy értékes kódexet most is találunk magánszemélyek gyűjteményeiben. Az alig három oldalas fejezetben minden fontos információt megtalálhat a kezdő bibliofil gyűjtő azokról a legfontosabb tudnivalókról, amelyeket a kódexek külleméről, formájáról, anyagáról, díszítéséről és egyéb jellemzőiről egy könyvgyűjtőnek illik tudni.

Sokkal terjedelmesebb a következő fejezet, amely a nyomtatott könyvekkel foglalkozik, azon belül is a régi és ritka kiadványokkal. Ezek már valójában gyakran képezik a mai bibliofil gyűjtésének tárgyát.

A kezdő könyvbarát számára elsősorban azt tisztázza mit jelent egy nyomtatott könyv esetében a régi és ritka kifejezés. Ennek a fogalomnak a tisztázása valóban kulcskérdése a könyvgyűjtésnek. Lehet egy könyv régi, mégsem ritka és lehet egy kiadvány ritka és közel sem olyan régi. Mindannyiunknak, akik régi könyvekkel foglalkozunk, volt már olyan élménye, hogy valaki egy könyvet ritka régiségként

dédelgetett, de amikor megmutatta, kiderült, hogy alig száz éve jelent meg, és egyáltalán nem különlegesség, sőt esetleg annyira gyakori, hogy az antikváriumok meg sem veszik. Ugyanennek a nem könyvgyűjtő, de könyvedvelő embernek a polcán heverhet olyan két háború közti, vagy még fiatalabb kiadvány, amely kevésbé régi, mégis ritka és bibliofil szempontból értékes példány. Itt vannak a kezdő könyvgyűjtő számára az első buktatók.

A szerző pontosan elénk tárja azokat az időhatárokat, amelyeket a hazai és a nemzetközi gyakorlat is követ a régi nyomtatványok meghatározásánál. A kezdő könyvgyűjtőnek a pontos időhatárok jó kapaszkodót jelentenek, rögtön tájékozódni tud egy könyv kapcsán, hogy az a könyvnyomtatás kézműipari korszakában keletkezett-e, és azon belül ősnomtatványról van-e szó, vagy antikváról (vetustissimáról), vagy későbbi, de 1800 előtti kiadványról. A hazai vonatkozású nyomtatványok esetében külön beszél az ún. RMK kiadványokról, és azok gyűjtéséről. A bibliofilek közül azoknak, akik régi, ritka könyveket, pl. ősnomtatványokat vagy RMK köteteket gyűjtenek, nem kell megfogalmazniuk szakterületük részleteit, mivel a pontos időhatárok miatt nem kérdéses, hogy mi tartozik abba. Számukra a gyűjtés inkább anyagi kérdés. Bár a régi, komoly kollekcióval rendelkező, igényes possessorok már válogathatnak az azonos kiadású könyvek egyes példányai között, szempontjaikat a mű ritkása mellett sokszor a kiadvány bibliofil értéke is befolyásolja.

A régi könyvek jellemzőit Borsa Gedeon és V. Ecsedy Judit szakmai megállapításai alapján, a kezdő könyvgyűjtő számára megemészthető formában és stílusban tárja az érdeklődők elé a szerző; a *Kalauz* nem próbál felkészíteni olyan esetekre, amelyek tisztázásához különleges felkészültség és tapasztalat szükséges, pl. egy töredék azonosításához szakember megkeresését ajánlja.

A régi könyvekkel kapcsolatos információk megszerzése nagyon fontos a könyvgyűjtő számára.

Ezeknek egy részét azonban magában a könyvben is megtalálhatjuk, bár nem mindig egyszerű rájuk lelni. Először a könyv címlapján található azonosító elemekre hívja fel a figyelmet, majd a további azonosítási lehetőségekre (kollacionálásra), azaz a könyv terjedelmének és formátumának megállapítására. Miután a könyvgyűjtő mindezeket elvégezte és tisztázta, hogy a mű melyik kiadásáról van szó, különféle egyéb segédletekből esetleg még anyagi értékét is megbecsülheti.

A *Kalauz*ból cím szerint megtudhatja a kezdő könyvgyűjtő, hogy kézikönyvtárában milyen bibliográfiákat, katalógusokat és árverési kumulatív jegyzékeket kellene tartania ahhoz, hogy otthonában is biztonsággal tudjon tájékozódni. Ezeknek egy része valóban beszerezhető, más része esetleg CD formájában megvásárolható, a többiekhez legfeljebb könyvtárakban tud hozzáférni. Természetesen a felsorolt műcímek csak a legfontosabb támpontok nyújtásához elegendők, a speciális témákkal foglalkozó tapasztalt könyvgyűjtők még számtalan kézikönyvet használnak.

Mint már szó volt róla, a régi és ritka könyv elnevezés nem mindig fedi egymást. Az ehhez kapcsolódó gyakorlati tudnivalókról a modern bibliofil könyvekkel foglalkozó rész beszél részletesen.

A modern bibliofília kialakulásának korszaka a 19. század vége volt, amikor a nagyipari könyvtermelés ezrével ontotta óriási példányszámban a silányabb vagy igényesebb kiállítású könyveket. Ahhoz, hogy az olvasó megértse, miért is lehet ritka egy újabb kori könyv, azt is meg kell magyarázni, mit jelent a modern bibliofília. A könyvművészeti-ileg kiemelkedő alkotások nem azért ritkák, mert példányszámuk jelentős része az idő viharaiban elpusztult, hanem mert olyan kispéldányszámban megjelent, exkluzív, művészileg tökéletesen megtervezett kiadványokról van szó, amelyek a megjelenés pillanatában is nehezen voltak hozzáférhetőek. Ezeknek a kiadó által tudatosan megalkotott könyveknek az előállítási költsége se volt csekély. Külön-

legességüket nemes anyagukkal, magas színvonalú illusztrációs technikájukkal is kifejezték és egyedi jellegüket számozással, aláírásokkal, dedikálásokkal fokozták. Természetesen ezek a kispéldányban megjelenő művek sem maradtak meg hiánytalanul az utókor számára.

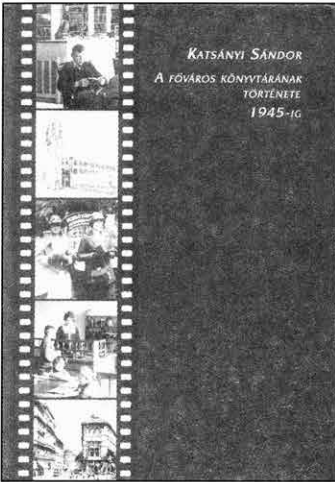
A szerző sorra veszi azokat az elemeket, amelyek egy könyvet művészileg magas színvonalúvá avatnak. Bevezet minket a betűből, a sorból és a szövegtömbből alkotott könyvtest harmonikus felépítésébe, a tipográfiai díszek elhelyezésének követelményeibe, felhívja figyelmünket a szöveggel való harmonizáció fontosságára és a címlapnak, a könyv kötésének, borítójának összhangjára.

Végül külön részben tárgyalja a modern bibliofília egy érdekes és eléggé feldolgozatlan területét, a hasonmás kiadások problematikáját. Nemcsak a bibliofilek számára jelent különleges, gyönyörködtető élvezetet egy hasonmás kiadvány, hanem a kutatóknak is fontos segítséget nyújt. A szerző röviden felvázolja a faksimile kiadások történetét a kézi másolástól kezdve napjainkig, bőségesen illusztrálva példákkal a történetet. Amellett a kezdő könyvgyűjtő számára pontosan megmagyarázza a reprint és a hasonmás (faksimile) közti különbséget is. A faksimile joggal sorolható a modern bibliofília gyűjtési területei közé, hiszen egy régi kódex vagy nyomtatvány kiadása különleges szakmai, technikai és tudományos felkészültséget igényel, a végeredmény azonban egy vitathatatlanul könyvművészeti értékű kiadvány.

Mindent összevetve, a *Kalauz* olvasása kapcsán megállapítható, hogy ennek a műnek a megjelenése nagy jelentőségű a könyvgyűjtők számára. Bár a kötetben azt írja a szerző, hogy művét a kezdő könyvkedvelőknek ajánlja, de én azt hiszem, hogy a régi, tapasztalt könyvgyűjtők is haszonnal forgathatják, legfőképpen akkor, ha saját gyűjtési területeikről újabb témák felé akarnak elkalandozni. Ezeket az ismereteket természetesen sok utánaolvasás és hosszú gyakorlat során önállóan is meg lehet sze-

rezni, de így, egybegyűjtve megtakaríthatja a *Kalauz* az erre szánt időt. Ezen kívül a kiadványt akár tankönyvként méltán lehet ajánlani olyan könyvtárosok számára, akik régi és ritka könyvekkel most kezdenek foglalkozni, mivel a magyar nyelvű szakirodalomban ilyen összefoglaló és minden területre kiterjedő munkával aligha találkozhatnak.

Galli Katalin

KATSÁNYI Sándor
A fővárosi könyvtárának
története 1945-ig / Katsányi Sándor.
- Bp. : Fővárosi Szabó Ervin
Könyvtár, 2004. 420 p.
ISBN 963 581 434 8

Új monográfia született a fővárosi könyvtárának első negyven évéről

„1904. október 15-én nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt Budapest új, pontosabban két elődjéből újjászervezett könyvtára. Kerek száz év távlatából visszapillantva, óhatatlanul ünnepi fénytörésben jelenik meg előttünk ez a pillanat. Mit sem von le az esemény szimbolikus jelentőségéből, ha tudjuk, hogy a valóságban csupán egy tizenhat férőhelyes olvasókabinet ajtóit tárultak fel az egyelőre gyér érdeklődést mutató publikum előtt, avatóbeszédék és egyéb külsőségek nélkül. A szerény kezdeteket híven tükrözi az a levélrészlet, amelyben az aktusról az új könyvtár egyik szakalkalmazottja – ketten voltak összesen – mintegy két hét elteltével tudósítja az ekkor Párizsban időző munkatársát: „Az igazgató úr [Körösy József] óhajára október 15-én megnyitottuk a könyvtárt, illetőleg levettük a 'zárva van' cédulát az ajtóról, s azóta egy és más kutatóval is van dolgunk.” A levél feladóját Gárdonyi Albertnek hívták, a címzettet pedig Szabó Ervinnek.” – olvasható a könyv előszavában, amelyben – Fodor Péter főigazgató ünnepi bevezetője után – a két szerkesztő, Kiss Bori és Sándor Tibor foglalja össze a fővárosi könyvtár történeti előzményeit és a kötet céljait.